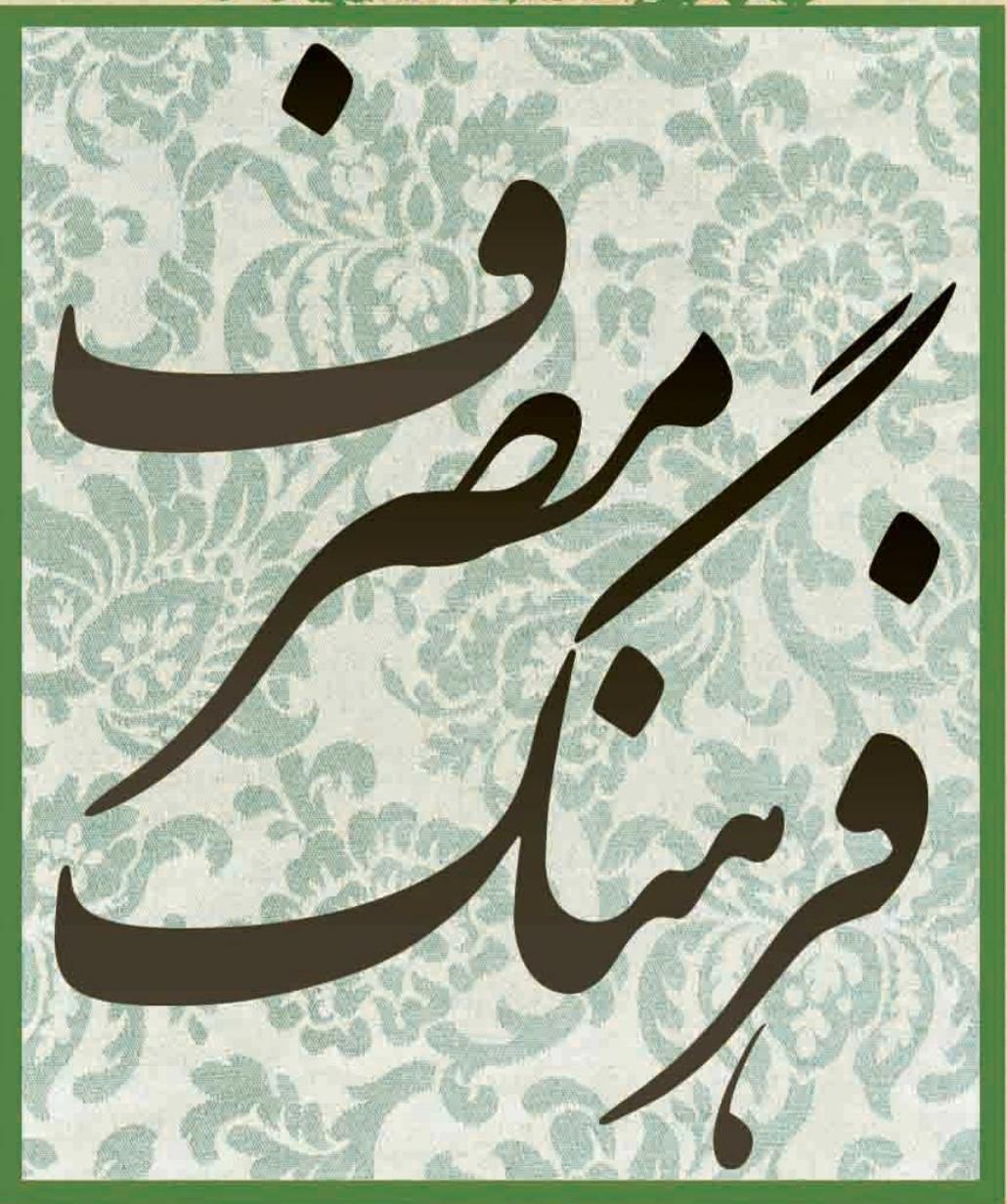

این قضیه‌ی
اسراف و زیاده‌روی،
قضیه‌ی مهمی در کشور است.
خب، حالا چگونه باید جلوی اسراف
را گرفت؟ فرهنگ‌سازی هم لازم است،
اقدام عملی هم لازم است. فرهنگ‌سازی اش بیشتر
به عهده‌ی رسانه‌های است. واقعاً در این زمینه، هم صدا و سیما
در درجه‌ی اول و بیش از همه مسئولیت دارد، هم دستگاه‌های
دیگر مسئولیت دارند. باید فرهنگ‌سازی کنید. ما یک ملت
مسلمان علاقه‌مند به مقاهم اسلامی هستیم، اینقدر
در اسلام اسراف منع شده، و ما متأسفانه
در زندگی مان اهل اسرافیم!

رهبر معظم انقلاب
۱۳۹۱/۶/۲

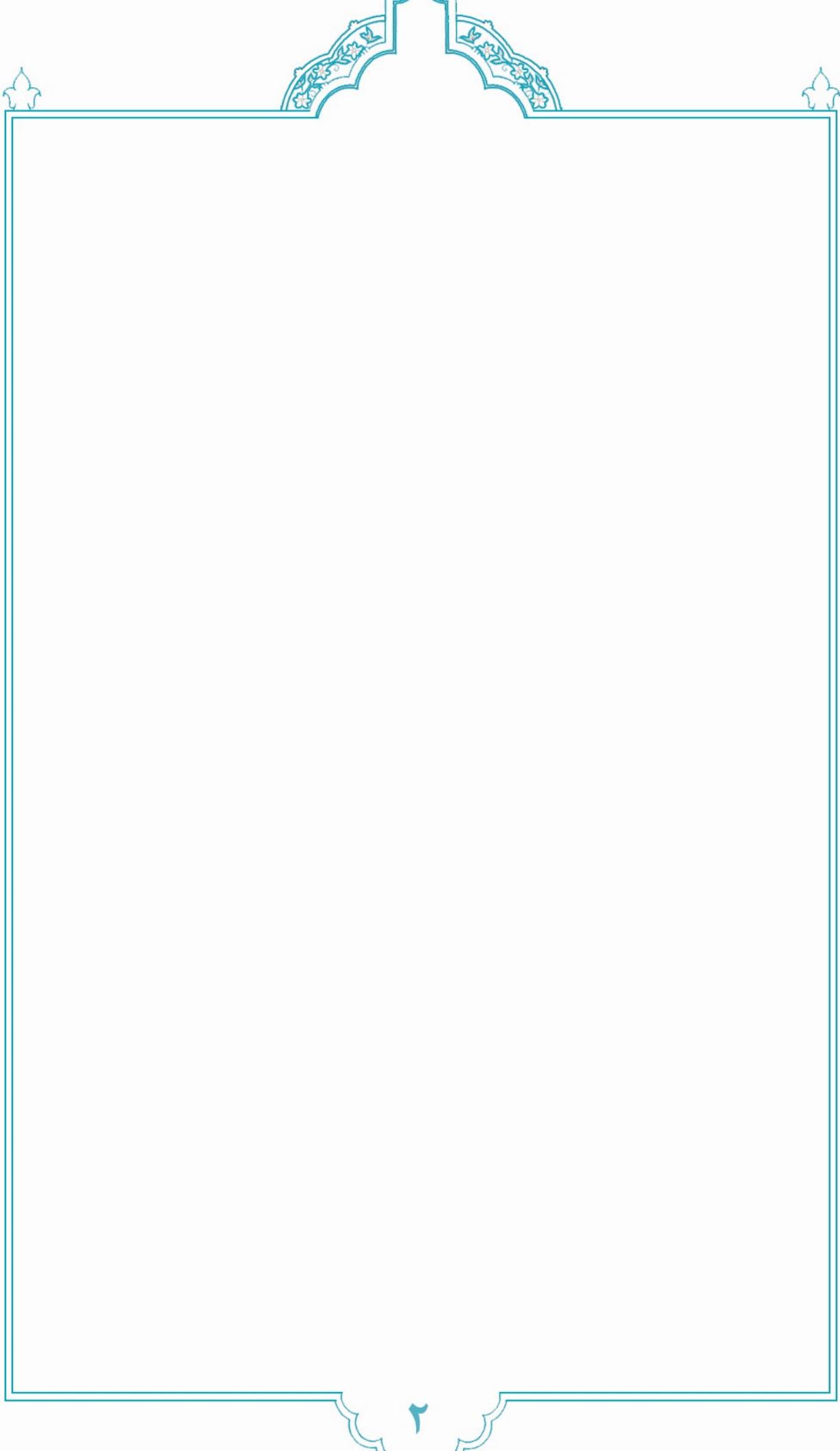
شرکت ملی نفت ایران
شرکت بیزنس‌سازی مصرف و خود

آشنایی با معارف آنات و زوایت

حسین اصغرپور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

و س ن د م

آشنایی با معارف آمادت و روابط

۸

۸

۸

شرکت ملی نفت ایران
شرکت بهینه سازی مصرف سوخت

مشخصات کتاب

نام کتاب: فرهنگ مصرف

نویسنده: حسین اصغرپور

ناظر: دکتر محمد باقر رنجبری و دکتر حامد حوری جعفری

انتشارات: شرکت بهینه سازی مصرف سوخت

نوبت چاپ: اول، بهار ۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

نشانی: تهران، میدان ونک، خیابان ملاصدرا، خیابان شیرازی

شمالی، خیابان دانشور شرقی، پلاک ۲۳

تلفن: ۶ - ۸۸۶۰۴۷۶۰

تقریظ

بسم الله الرحمن الرحيم

مکتبه برادر عزیزم حجت الاسلام و المسلمين و حافظ القرآن
جناب آقای اصغرپور به رؤیت رسید. ایشان به شرط امانت آیات
متبرکه و سنت معتبره را در این کتاب معروض داشته اند که برآیند
این مرقومه، کلیاتی است در جهت اصلاح مصرف.

خواننده محترم بر اساس این کتاب، داده های آسمانی در ذهنش
تصور شده و می داند که برای درست زندگی کردن نیاز به درست
فکر کردن است و برای درست فکر کردن نیاز به داده های
صحیح و متقن می باشد.

لذا این کتاب بر اساس جامعه هدف مبلغین دینی و پژوهشگران و
دانشجویان می تواند در جایگاه کلید واژه ای باشد برای مخاطب
محترم.

محمد باقر رنجبری

بهار ۱۳۹۶

فهرست

◆ مقدمه ◆

◆ فصل یکم: مبانی اصلاح فرهنگ مصرف

پیروی عقل
اعتقاد به مالکیت خداوند
اعتقاد به برادری دینی
رسیدن به تکامل معنوی

◆ فصل دوم: جایگاه مصرف کردن

نیازهای شخصی
گشاده‌دستی برای خانواده
پس‌انداز
سرمایه‌گذاری در تولید و تجارت
مشارکت اجتماعی

◆ فصل سوم: بایدهای مصرف کردن

برنامه ریزی
میانه روی
رعایت اولویت
قناعت
ساده‌زیستی

◆ فصل چهارم: نباید های مصرف کردن

اسراف و تبذیر
افراط کردن
تقریط کردن
تباه کردن ثروت
تقلید از بیگانگان

◆ فصل پنجم: راهکارهای اصلاح مصرف در اموال عمومی

تقویت برنامه های راهبردی
نهایت صرفه جویی و سختگیری
پرهیز از سوء استفاده نزدیکان
پرهیز از بخشش اموال عمومی

◆ فصل ششم: سیره رهبران دینی

همسانی با ناتوان ترین مردم
رعایت مقتضیات زمان
سخت نگرفتن بر خانواده
آراستگی همراه با ساده زیستی
احترام به میهمان
فداکاری

مقدّمه

سپاس خداوند را که پروردگار جهانیان است؛ و سلام و درود بر بند
برگزیده اش، محمد، و خاندان پاک و یاران نیکویش.

یکی از پایه های اصلی پیشرفت اقتصادی، «اصلاح فرهنگ
صرف» است. افزایش درآمد سرانه ملّی، بدون این اقدام اساسی،
نمی تواند نقش مؤثری در پیشرفت پایدار، ایفانماید؛ زیرا اگر
فرهنگ مصرف اصلاح نگردد، مصرف بی رویه، موجب تباہی
منابع قابل سرمایه گذاری می شود و زمینه رشد اقتصادی و رفاه
جامعه در بلندمدت از بین می رود؛ از این رو، موضوع اصلاح
فرهنگ مصرف در نظام اسلامی، از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

این موضوع، فقط یک مسئله اقتصادی نیست؛ بلکه ابعاد فرهنگی
و اجتماعی نیز دارد. بلکه می تواند به خودسازی انسان و مهار
تمایلات غریزی او مانند: خودخواهی، حرص، طمع و تجمل گرایی
کمک کند و موجب شکوفایی معنوی انسان گردد. بی تردید،
نخستین گام در جهت تقویت این حرکت، آشنایی دقیق با فرهنگ
صرف از نگاه قرآن و احادیث اسلامی است.

گفتنی است که در قرآن و احادیث اسلامی، چیزی تحت عنوان
«فرهنگ مصرف» به طور مستقل، مطرح نشده است؛ اما با
مالحظه و جمع بندی آیات و روایاتی که درباره انفاق، نفقة،
اقتصاد، قناعت، تقدیر در معیشت، اسراف، تبذیر، اتراف و همانند
آنها آمده، می توان دیدگاه اسلام را درباره فرهنگ مصرف،
استنباط کرد.

در این مجموعه که از کتاب «الگوی مصرف از نگاه قرآن و حدیث»
انتشارات دارالحدیث بهره گرفته شده، تلاش گردیده تا منتخبی از
مهم ترین و کاربردی ترین معارف دینی در زمینه فرهنگ مصرف،

در قالب ساختاری نظام مند و منطقی گردآوری شود و با انصمام روایات اثر بخش و ارائه توضیحات لازم و همچنین بیان نمونه هایی از پیامهای فرهنگی، منظومه ای کارا و مفید از آموزه های دینی را نزد مخاطب ترسیم نماید.

بدین منظور، مسائل زیر از نگاه قرآن و عترت، مورد بررسی قرار گرفته است:

۱. مبانی اصلاح فرهنگ مصرف
۲. جایگاه مصرف کردن
۳. بایدهای مصرف کردن
۴. نبایدهای مصرف کردن
۵. راهکارهای اصلاح مصرف در اموال عمومی
۶. سیره رهبران دینی

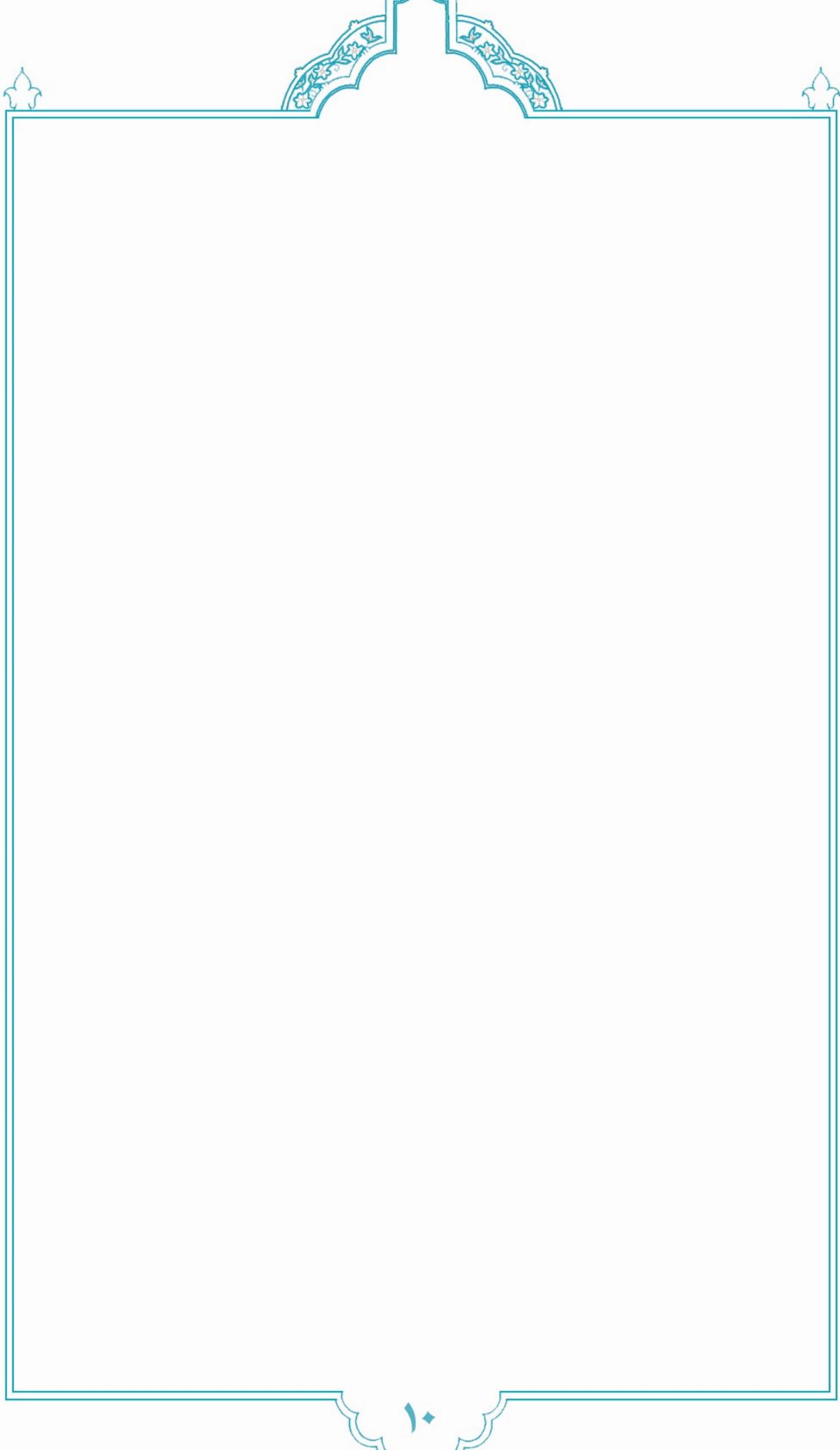
امید است مجموعه حاضر مورد استقبال عموم مشتاقان قرآن و عترت قرار گرفته و قطره ای از دریای نور و معرفت را به کام تشنگان حقیقت بنوشاند.

در پایان از حمایت های بی دریغ فاضل ارجمند جناب آقای دکتر علی وکیلی (مدیر عامل شرکت بهینه سازی مصرف سوخت) و پیگیری های مجданه ای سروران بزرگوارم جناب آقایان دکتر محمد باقر رنجبری و دکتر حامد حوری جعفری، که در نظارت بر محتوای این مجموعه، تلاش وافری نمودند نیز تقدیر و تشکر به عمل می آید.

توفيق همگان را در خدمت به آرمان های بلند اسلام و زمینه سازی برای حکومت جهانی این آیین آسمانی، به رهبری حضرت امام مهدی (عج)، از خداوند منان، مسئلت دارم.

حسین اصغرپور

بهار ۱۳۹۶

فصل یکم: مبانی اصلاح فرهنگ مصرف

پیروی عقل

اعتقاد به مالکیت خداوند

اعتقاد به برادری دینی

رسیدن به تکامل معنوی

پیروی عقل

قرآن

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُمُ الْبُكَّعُ مُالَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ
قطعائً بـ ترین جنبندگان نزد خدا کران و لالانی اند که نمی
اندیشند.

انفال: ۲۲

عترت

امام علی علیه السلام:
العقل أئک تقتصى فلا تُصرف.

خردمندی، این است که: میانه روی کنی و اسراف نکنی.

بحار الأنوار: ج ۱ ص ۱۵۹

آموزه ها

رفاه و پیشرفت اقتصادی پایدار جامعه، راهی جز اصلاح فرهنگ مصرف ندارد؛ زیرا اگر فرهنگ مصرف اصلاح نشود، مصرف بی رویه، موجب تباہی منابع سرمایه گذاری و مانع مشارکت همگان در هزینه های عمومی و بهبود توزیع درآمد می شود و بدون منابع سرمایه گذاری و مشارکت همگانی، پیشرفت پایدار، امکان پذیر نیست. از این رو، در روایتی از امام صادق علیه السلام میانه روی که از لوازم اصلاح فرهنگ مصرف است، از سپاهیان عقل، و مصرف بی رویه و اسراف، از سپاهیان جهل شمرده شده است.

بنابراین، اگر هیچ دلیل شرعی ای برای اثبات ضرورت اصلاح

فرهنگ مصرف نداشته باشیم، مقتضای عقل و تدبیر برای رسیدن به پیشرفت و رفاه پایدار، وجوب اصلاح الگوی مصرف و اجتناب از مصرف بی رویه است.

پیام فرهنگی

برای مسافت های کوتاه و حتی نیمه کوتاه، پیاده روی و یا استفاده از دوچرخه می تواند علاوه بر صرفه جویی در مصرف سوخت، سلامتی افراد و جامعه رانیز موجب گردد.

اعتقاد به مالکیت خداوند

قرآن

قُلِ اللَّهُمَّ مَا لَكَ الْمُلْكُ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَ تَنْزِعُ الْمُلْكَ
مِمَّنْ تَشَاءُ وَ تُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَ تُذَلِّ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ
عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

بگو: خدایا! ای مالک همه موجودات! به هر که خواهی حکومت
می دهی و از هر که خواهی حکومت را می سtanی، و هر که را
خواهی عزت می بخشی و هر که را خواهی خوار و بی مقدار می
کنی، هر خیری به دست توست، یقیناً تو بر هر کاری توانایی.

آل عمران: ۲۶

عترت

امام صادق علیه السلام:

الْمَالُ مَالُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ، جَعَلَهُ وَدَائِعَ عَنْدَ خَلْقِهِ، وَ أَمْرَهُمْ
أَنْ يَأْكُلُوا مِنْهُ قَصْدًا، وَ يَشْرَبُوا مِنْهُ قَصْدًا، وَ يَلْبِسُوا مِنْهُ
قَصْدًا، وَ يَنْكِحُوا مِنْهُ قَصْدًا، وَ يَرْكِبُوا مِنْهُ قَصْدًا، وَ يَعُودُوا
بِمَا سُوِيَ ذَلِكَ عَلَى فُقَرَاءِ الْمُؤْمِنِينَ، فَمَنْ تَعَذَّى ذَلِكَ كَانَ
مَا أَكَلَهُ حَرَامًاً، وَ مَا شَرَبَ مِنْهُ حَرَامًاً وَ مَا لِسَهُ مِنْهُ
حَرَامًاً، وَ مَا نَكَحَهُ مِنْهُ حَرَامًاً، وَ مَا رَكَبَهُ مِنْهُ حَرَامًاً.

همه دارایی ها، دارایی خدای عز و جل است. آن را نزد بندگانش
امانت نهاده است و به آنها فرمان داده که با میانه روی، از آن
بخورند و با میانه روی، از آن بیاشامند و با میانه روی، از آن بپوشند و

با میانه روی، با آن ازدواج کنند و با میانه روی، به آن [بر مرکب] سوار شوند و غیر از این نیازها [هرچه اضافه بماند] را به مؤمنان نیازمند برگردانند. پس کسی که از این فرمان تجاوز کند، خوردن و آشامیدن و پوشیدن و وصلت کردن و سواری گرفتن از طریق این دارایی‌ها، برای او حرام خواهد بود.

بحار الأنوار: ج ۱۰۳ ص ۱۶ ح ۷۴

آموزه ها

باور داشتن به این اعتقاد که مالکیت انسان، اساساً اعتباری و در طول مالکیت حقیقی آفریدگار هستی است، بدین معناست که انسان، اجازه ندارد اموال در اختیارش را هرگونه که می‌خواهد، مصرف کند، این سخن، بدین معناست که اسراف، و مصرف بی رویه مال، با اعتقاد به مالکیت خداوند متعال، در تضاد است، و اصلاح الگوی مصرف، از لوازم توحید عملی است.

پیام فرهنگی

در کلیه امور مربوط به مصرف انرژی، چه در خانه، چه در محیط کار و چه در محافل و اماکن عمومی، می‌بایستی بهترین حالت را از لحاظ مصرف صحیح انرژی انتخاب نمود و تجهیزات و لوازم انرژی بر را در کم مصرف ترین حالت تنظیم کرد.

اعتقاد به برادری دینی

قرآن

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَاصْلِحُوهُوا بَيْنَ أَخْوَيْكُمْ وَاتَّقُوا
اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرَحَّمُونَ

جز این نیست که همه مؤمنان با هم برادرند؛ بنابراین [در همه نزاع‌ها و اختلافات] میان برادران‌تان صلح و آشتی برقرار کنید، و از خدا پروا نمایید که مورد رحمت قرار گیرید.

حجرات: ۱۰

عترت

امام صادق علیه السلام:

الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ كَالْجَسَدِ الْوَاحِدِ، إِنْ اشْتَكَى شَيْئاً مِنْهُ وَجَدَ أَلَمَ ذَلِكَ فِي سَائِرِ جَسَدِهِ، وَأَرْوَاحُهُمَا مِنْ رُوحٍ وَاحِدَةٍ، وَإِنَّ رُوحَ الْمُؤْمِنِ لَأَشَدُّ اتِّصَالاً بِرُوحِ اللَّهِ مِنْ اتِّصَالِ شَعَاعِ الشَّمْسِ بِهَا.

مؤمن، برادر مؤمن است و همانند یک پیکرنده که اگر عضوی از آن به درد آید، دیگر اعضاً ایش نیز آن درد را در خود، احساس می‌کند. روح آن دو مؤمن، از یک روح است و اتصال روح مؤمن به روح خداوند، بیشتر از اتصال پرتو خورشید به خورشید است.

الكافی: ج ۲ ص ۱۶۶ ح ۴

آموزه‌ها

از چشم انداز قرآن، همه اهل ایمان، برادر یکدیگرند. پیوند برادری

اهل ایمان از نگاه روایات اسلامی، آن قدر قوی است که آحاد جامعه، همانند اعضای پیکر یک انسان اند.

این باور، ایجاب می‌نماید که در جامعه اسلامی، توسعه و رفاه باید به صورت متعادل در میان یکایک مردم، تقسیم گردد.

پیام فرهنگی

بهتر است در جابجایی‌های درون شهری و حتی برون شهری، حتی الامکان از وسائل حمل و نقل عمومی استفاده نمود و تا جای ممکن از استفاده وسائط نقلیه شخصی خودداری نمود.

رسیدن به تکامل معنوی

قرآن

وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ فَإِنَّ الْجَنَّةَ
هيَ الْمَأْوَى

و اما کسی که از مقام و منزلت پروردگارش ترسیده و نفس را از هوا
و هوس بازداشته است؛ پس بی تردید جایگاهش بهشت است.

نازعات: ۴۰ و ۴۱

عترت

امام علی علیه السلام:
دَوَاءُ النَّفْسِ الصَّوْمُ عَنِ الْهَوَى، وَالحِمَيَّةُ عَنِ لَذَاتِ الدُّنْيَا.

داروی نفس، خویشتن داری از هوس است و پرهیز کردن از لذت
های دنیا.

غیر الحکم: ح ۱۵۳

آموزه ها

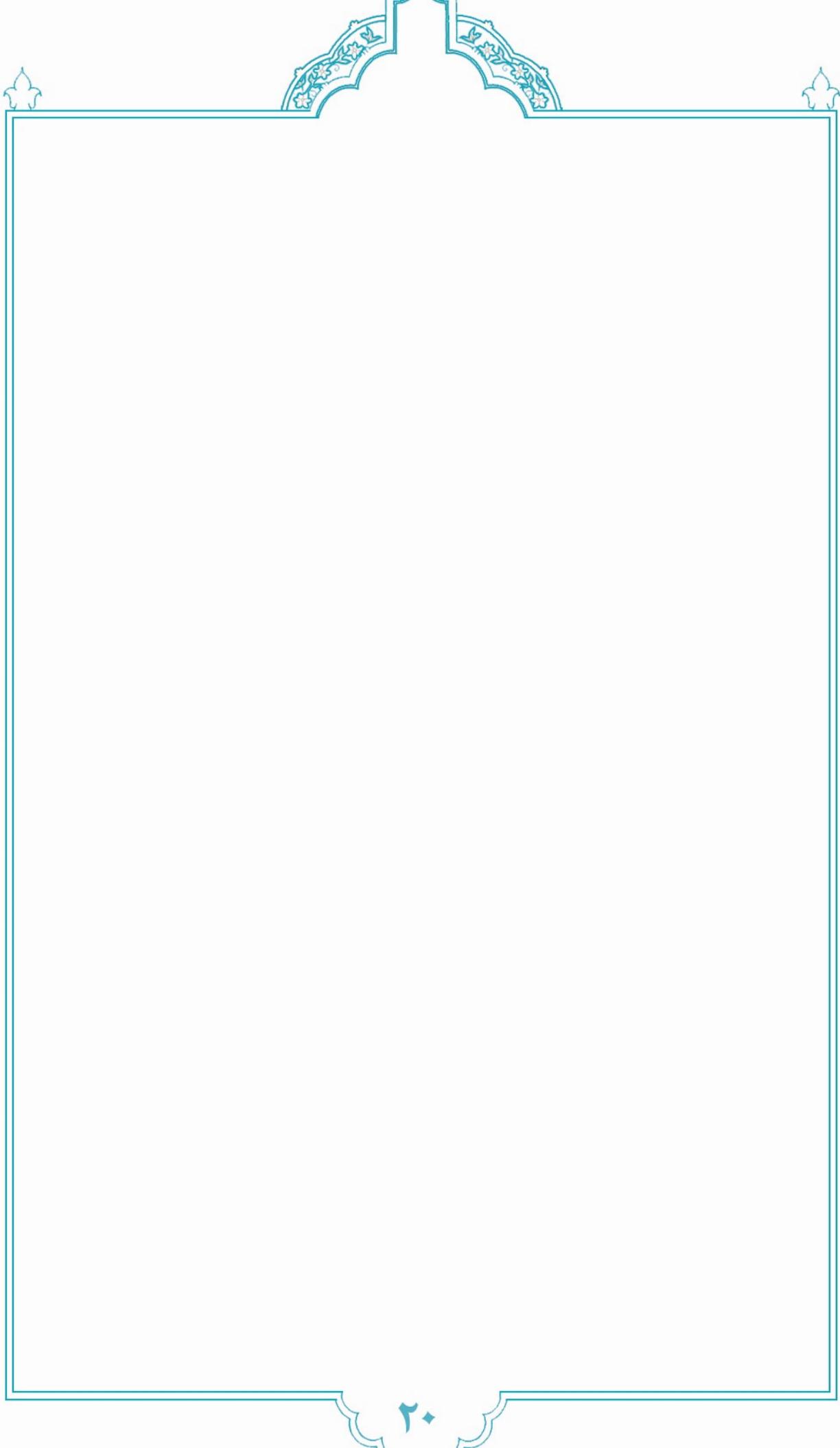
در مقابل خویشتن داری، لذت گرایی و زیاده روی در مصرف قرار دارد
که موجب انحطاط معنوی و مانع کمالات نفسانی است. بر این
اساس، کنترل خواسته های مادی، لازم و ضروری است زیرا نه
تنها به حفظ آرامش درون یک فرد کمک می کند بلکه می تواند
به محبوبیت اجتماعی و شکوفایی استعداد های معنوی انسان نیز
منجر شود.

کنترل نفس مهارتی بسیار مهم است که همه‌ی افراد برای داشتن یک زندگی سالم به یادگیری این مهارت نیاز دارند. افراد در زندگی شخصی و اجتماعی با موقعیت‌هایی روبه رو می‌شوند که باید گفتار، احساسات، رفتار و خواسته‌های خود را کنترل کنند و بر آنها مراقبت داشته باشند.

این مهم نیازمند آن است که انسان فکر و اراده خود را تقویت کند.

پیام فرهنگی

لوازم خانگی بدون استفاده را در حالت آماده به کار، نگاه نداشته و لوازم غیر ضروری را خاموش نمایید. همچنین از تجهیزات و لوازمی بهره برداری شود که دارای راندمان و کارایی بالاتری هستند.

فصل دوم: جایگاه مصرف کردن

نیازهای شخصی

گشاده دستی برای خانواده

پس انداز

سرمایه گذاری در تولید و تجارت

مشارکت اجتماعی

نیازهای شخصی

قرآن

فَكُلُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَ اشْكُرُوهُ انْعَمَتْ
اللَّهُ إِنْ كُنْتُمْ إِيمَانًا تَعْبُدُونَ

از نعمت‌هایی که خدا روزی شما کرده است، حلال و پاکیزه بخورید، و نعمت خدا را سپاس گزارید، اگر تنها خدا را می‌پرستید.

نحل: ۱۱۴

عترت

امام کاظم علیه السلام:
اجعلوا لِأَنفُسِكُمْ حَظًا مِنَ الدُّنْيَا بِاعْطائِهَا مَا تَشَهِّي مِنَ
الحَلَالِ، وَمَا لَا يَتَلَمِّمُ الْمُرُوَّةُ، وَمَا لَا سَرَفَ فِيهِ. وَاسْتَعِينُوا
بِذَلِكَ عَلَى امْرِ الدِّينِ؛ فَإِنَّهُ رُوِيَ: لَيْسَ مِنَ الْمُنْتَهَى أَنْ تَرَكَ دُنْيَا
لِدِينِهِ، أَوْ تَرَكَ دِينَهُ لِدُنْيَا.

برای جان‌های خویش، بهره‌ای از دنیا برگیرید، بدین سان که به هر چه از حلال میل دارند چندان که با جوانمردی بسازد و زیاده روی در آن نباشد، کامیابشان کنید و از این کامیابی، برای کار دین، یاری بجویید؛ که همانا روایت شده است: «از ما نیست آن که دنیايش را برای دینش رها کند، یا دینش را برای دنیايش واگذارد».

بحار الأنوار: ج ۷۸ ص ۳۲۱ ح ۱۸

آموزه‌ها

آیات و روایات فراوانی تأکید دارند که انسان باید از لذت‌های حلال

مادی استفاده کند و در شماری از روایات، با این تعبیر که: «خداآوند متعال، دوست دارد که بهره گیری از نعمتی را که به بندۀ اش داده، ببیند»، مردم را به استفاده از این لذت‌ها به اندازه نیاز، تشویق می‌نمایند، و نیز کسانی را که خود را از لذت‌های مشروع زندگی، محروم کرده‌اند، به شدت نکوهش می‌نمایند. البته تخصیص درآمد به نیازهای شخصی، بایدها و نبایدهایی دارد.

پیام فرهنگی

نباید در فصول سرد سال، به اندازه‌ای دمای اتاق را بالا برد که به ناچار مجبور به باز کردن درب و پنجره و اتلاف انرژی شد. لذا تا جای ممکن می‌بایستی متناسب با دمای هوای بیرون، منزل را گرم کرد.

گشاده دستی برای خانواده

قرآن

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ
الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةٌ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

بگو: زینت های خدا و روزی های پاکیزه ای را که برای بندگانش پدید آورد، چه کسی حرام کرده؟! بگو: این [زینتها و روزی های پاکیزه] در زندگی دنیا برای کسانی است که ایمان آورده اند [البته اگر چه غیر مؤمنان هم با آنان در بهره وری شریکند، ولی] در قیامت فقط ویژه مؤمنان است؛ ما این گونه آیات خود را برای گروهی که می دانند [و اهل دانش و بصیرت اند] بیان می کنیم.

اعراف: ۳۲

عترت

امام رضا علیه السلام:
صاحب النعمه يحب عليه التوسعة على عياله.

بر آن که از نعمت برخوردار است، واجب است بر خانواده اش گشاده دستی کند.

بحار الأنوار: ج ۷۸ ص ۳۳۵ ح ۲

آموزه ها

گشاده دستی مفهومی است که در دین مبین اسلام، مورد تأکید

قرار گرفته و مکرراً به آن توصیه شده است. به این معنا که مرد نباید نسبت به خانواده‌اش بخل بورزد و اگر خداوند رزق و نعمتی به او عطا می‌کند، زندگی، خوراک، لباس و مسکن خانواده‌اش را توسعه دهد و اینچنین است که می‌تواند رضایت خانواده‌اش را بدست آورد و اتحاد و محبت بیشتری بین اعضای خانواده ایجاد می‌گردد.

وجود این خصلت، در مردان از اهمیت زیادی برخوردار است زیرا دین اسلام، وظیفه‌ی تأمین مخارج زندگی را به عهده‌ی مرد قرار داده است و اگر مرد نسبت به مخارج زندگی زن و فرزند خود بی توجه باشد و درآمد خود را در زندگی هزینه نکند، ممکن است در درازمدت کانون خانواده به سردی گراییده و با مشکلاتی مواجه خواهد شد.

پیام فرهنگی

استفاده از قراردادهای صرفه جویی انرژی می‌تواند باعث گردد تا شرکت‌های خدمات انرژی، مدیریت مصرف را در منزل انجام داده و هزینه‌های مترقب را از محل صرفه جویی در قبوض برق و گاز دریافت نمایند.

پس انداز

قرآن

قَالَ تَرْزُّرَ عُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأْبًا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سُنْبُلِهِ
إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَأْكُلُونَ

گفت: هفت سال با تلاش پی گیر زراعت کنید، پس آنچه را درو
کردید جز اندکی که خوراک شماست در خوشة اش باقی گذارید.
یوسف: ۴۷

عترت

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله:
إِنَّ النَّفَسَ إِذَا أَحْرَزَتْ قُوَّتَهَا اسْتَقَرَّتْ.

آدمی، هرگاه وسائل زندگی اش به قدر نیاز فراهم باشد، روانش
آسایش می یابد.

الكافی: ج ۵ ص ۱۹ ح ۲

آموزه ها

آینده نگری، ایجاب می کند که انسان، همه درآمد خود را یکجا
صرف نکند؛ بلکه آینده خود را نیز در نظر بگیرد و برای تأمین
آرامش خاطر خود، در صورت امکان، بخشی از درآمش را پس
انداز کند؛ زیرا آینده غیرقابل پیش بینی است.

اما کسانی به دلیل اسراف، بی توجهی و یا درآمد کم و ناچیز، به
پس انداز برای خانواده شان ارزشی نمی دهند. در حالی که فکر
می شود پس انداز برای خانواده های کم درآمد و فقیر ضروری تر

باشد.

بدیهی است که آینده نگری و پس انداز در سطح کلان برای تأمین نیازهای جامعه، از اهمیت دوچندانی برخوردار است که با آینده نگری فردی، قابل مقایسه نیست.

پیام فرهنگی

صرفه جویی انرژی می تواند پتانسیل صادراتی حامل های مختلف انرژی، همچون گاز طبیعی و فرآورده های نفتی را افزایش دهد.

سرمایه گذاری در تولید و تجارت

قرآن

لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرٍ وَمَا عَمِلْتُهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ

تا از میوه آن و آنچه دست هایشان به عمل می آورد [مانند شیره، کشمش، شربت و...]. بخورند، آیا سپاس گزاری نمی کنند؟
پس: ۳۵

عترت

محمد بن عذافر عن أبيه: أَعْطَى أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامَ أَبْيَ الْفَاءِ وَسَبْعَمِائَةِ دِينَارٍ فَقَالَ لَهُ: أَتَحْرِبُهَا، ثُمَّ قَالَ: أَمَا إِنَّهُ لَيْسَ لِي رَغْبَةٌ فِي رِبِحِهَا وَإِنْ كَانَ الرِّبْحُ مَرْغُوبًا فِيهِ، وَلِكِنِّي أَحِبَّتُ أَنْ يَرَانِي اللَّهُ جَلَّ وَعَزَّ مُتَعَرِّضًا لِفَوَائِدِهِ. قَالَ: فَرَبِحْتُ لَهُ فِيهَا مِائَةَ دِينَارٍ، ثُمَّ لَقِيَتْهُ فَقُلْتُ لَهُ: قَدْ رَبِحْتُ لَكَ فِيهَا مِائَةَ دِينَارٍ، قَالَ: فَفَرَحَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِذَلِكَ فَرَحًا شَدِيدًا فَقَالَ لِي: أَثْبِتها فِي رَأْسِ مَالِي.

به تقل از محمد بن عذافر از پدرش: امام صادق عليه السلام به پدرم هزار و هفت صد دینار داد و به او فرمود: «با آن، بازرگانی کن». سپس فرمود: «بدان که مرا به سود آن، رغبتی نیست، هر چند که سود، خواستنی است؛ اما من دوست می دارم که خداوند عز و جل، مرا در حالی ببیند که به بهره های آفریده او روی می آورم».

پدرم گفت: با آن مال، صد دینار برای وی سود کسب کردم.

سپس به دیدار وی رفتم و به او گفتم: با آن، برایت صد دینار سود کسب کردم. او از این خبر، بسیار خرسند شد و به من فرمود: «آن را در سرمایه من قرار ده!».

الكافی: ج ۵ ص ۷۶

آموزه ها

نکته بسیار مهم و قابل توجه، این است که، توصیه روایات در تخصیص بخشی از درآمد به پس انداز، این نیست که پول، به صورت نقدی پس انداز شود؛ بلکه با تأکید به اصلاح و ساماندهی مال و بهره وری از آن، مردم، به سرمایه گذاری در زمینه های مختلف تولیدی و تجاری، تشویق شده اند تا آنجا که ساماندهی ثروت، بخشی از ایمان شمرده شده است.

پیام فرهنگی

افزایش عایق بندی دیوارها و اتاقها با کاهش میزان مصرف انرژی مورد نیاز برای گرمایش و سرمایش منزلتان، می تواند هزینه های انرژی شما را بیش از ۲۵٪ پایین آورد.

مشارکت اجتماعی

قرآن

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ
يُنفِقُونَ

آنان که به غیب ایمان دارند و نماز را برابر پا می دارند و از آنچه به آنان روزی داده ایم، انفاق می کنند.

بقره: ۳

عترت

أَنَّهُمْ ذَبَحُوا شَاةً، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: مَا بَقِيَ مِنْهَا؟ قَالَتْ: مَا بَقِيَ مِنْهَا إِلَّا كَتِفُهَا، قَالَ [صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ]: بَقِيَ كُلُّهَا غَيْرَ كَتِفُهَا.

گوسفندی را سر بریدند [و گوشت آن را انفاق کردند]. پیامبر صلی الله علیه و آل‌ه فرمود: «چیزی مانده است؟».

عایشه گفت: به جز سردستش، چیزی باقی نمانده است.

پیامبر صلی الله علیه و آل‌ه فرمود: «به جز سردستش، همه آن، باقی مانده است!».

کنز العمال: ج ۶ ص ۳۸۱ ح ۱۶۱۵۰

آموزه ها

در روایات اسلامی، مکرر تأکید شده که این بخش از هزینه‌ها، در واقع، موجب باقی ماندن مال و ذخیره سازی آن برای جهان پس از مرگ انسان است.

خداوند متعال نیز در قرآن کریم وعده داده است که پاداش آنچه را انسان برای خداوند هزینه کرده، به مراتب، بیش از آنچه هزینه کرده، در زندگی ابدی به او باز می‌گرداند.

اما از آنجا که خداوند متعال، بی نیاز مطلق است، هزینه کردن در راه خدا در واقع، به معنای هزینه کردن در جهت منافع دیگران و مشارکت در خدمات اجتماعی برای جلب رضای حق تعالی است.

بنا بر این، مقتضای آیات و روایات، این است که شخص مسلمان، در صورت امکان باید درآمد خود را به سه بخش تقسیم کند: بخشی را صرف نیازهای شخصی و رفاه خانواده خود کند، بخشی را به پس انداز اختصاص دهد، آن هم پس اندازها در جهت سرمایه گذاری تولیدی و تجاری و بخشی را صرف کمک به نیازمندان و خدمات اجتماعی نماید. البته همه این موارد، ضوابط و بایدها و نبایدهایی دارند.

پیام فرهنگی

آیا می‌دانید یک خانواده ایرانی سالیانه بیش از سه برابر خانواده‌ها در سایر کشورهای جهان، انرژی مصرف می‌کند؟!

فصل سوم: بایدهای مصرف کردن

برنامه ریزی

میانه روی

رعايت اولويت

قناعت

ساده زیستی

برنامه ریزی

قرآن

لِيُنْفِقُ ذُو سَعَةٍ مِّنْ سَعْتِهِ وَ مَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقٌ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا
آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَّجَعْلُ اللَّهُ بَعْدَ
عُسْرٍ يُسْرًا

بر توانگر است که از توانگری اش [همسر بچه دارش را در ایام عده] هزینه دهد، و هر که رزق و روزی اش تنگ باشد از همان که خدا به او عطا کرده هزینه دهد. خدا هیچ کس را جز به اندازه رزقی که به او عطا کرده است، تکلیف نمی کند. خدا به زودی پس از سختی و تنگنا، فراخی و گشايش قرار می دهد.

طلاق: ۷

عترت

امام صادق عليه السلام:
رَبَّ فَقِيرٍ أَسْرَفَ مِنْ غَنِّيٍّ. فَقُلْتُ: كَيْفَ يَكُونُ الْفَقِيرُ
أَسْرَفَ مِنَ الْغَنِّيِّ؟ فَقَالَ: إِنَّ الْغَنِّيَّ يُنْفِقُ مِمَّا أُوتِيَ، وَ
الْفَقِيرَ يُنْفِقُ مِنْ غَيْرِ مَا أُوتِيَ.

بس افقیری که از توانگر، اسرافکارتر باشد.

گفتم: چگونه فقیر می تواند از توانگر، اسرافکارتر باشد؟

فرمود: توانگر، از آنچه به وی عطا شده، خرج می کند و فقیر، از آنچه به وی عطا نشده، هزینه می نماید!

الكافی: ج ۳ ص ۵۶۲ ح ۱۱

آموزه ها

هر کس باید فراخور درآمد خود، برای هزینه های زندگی خویش برنامه ریزی کند؛ زیرا درآمد همه مردم، یکسان نیست. از این رو، هر کس برای رسیدن به توازن و تعادل میان دخل و خرج زندگی، باید برنامه خاص خود را داشته باشد. رعایت این توازن، حتی در شرایط مختلف اقتصادی زندگی یک فرد نیز ضروری است.

این اقدام، یکی از مصادیق بارز تدبیر در امور معيشتی است که بیش از ثروت، در رفاه و آسایش انسان مؤثر است، و در کنار دین شناسی و مقاومت در سختی ها، به دست آوردن آن، برای اهل ایمان، ضروری است،

عدم برخورداری از این ویژگی، گاه موجب می گردد که برخی از بینوایان، از ثروتمندان، اسرافکارتر شمرده شوند.

پیام فرهنگی

در فصل زمستان، در طول روز پرده را کنار بزنید تا نور وارد اتاقها شود و در طول شب برای جلوگیری از ورود هوای سرد، آن را بسته نگه دارید.

میانه روی

قرآن

وَ لَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَى عُنْقِكَ وَ لَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ
فَتَقْعُدَ مَلُوْمًا مَحْسُورًا

ودستت را بخیلانه بسته مدار [که از انفاق در راه خدا باز مانی] و
به طور کامل هم [در انفاق] دست و دل باز مباش [که چیزی
برای معاش خودت باقی نماند] که در نهایت [نzd شایستگان]
نکوهیده [و در زندگی خود] درمانده گردی.
اسراء: ۲۹

عترت

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله:
الإِقْتِصَادُ فِي الْمَعِيشَةِ نِصْفُ الْعَيْشِ؛ تُكْفِي نِصْفَ النَّفَقَةِ.
میانه روی در زندگی، نیم گذران زندگی است و نیمی از هزینه را
برآورده می کند.

کنز العمال: ج ۱۵ ص ۹۱۶ ح ۴۳۵۸۱

آموزه ها

ممکن است درآمد شخصی، به گونه ای باشد که هر قدر که مایل
است، بتواند هزینه کند؛ اما اسلام، اجازه نمی دهد که بیش از
نیاز، مصرف نماید. البته باید توجه داشت که نیاز، مراتبی دارد.
دانشمندان، نیازهای انسان را به سه مرتبه تقسیم کرده اند:
ضرورت، کفايت و رفاه.

مرتبه نخستِ نیاز، نیاز انسان به امکانات اوّلیه و ضروری است؛ یعنی چیزهایی که ادامه زندگی، بدون آنها، امکان پذیر نیست و یا با مشکل جدی، رو به روست.

مرتبه دوم نیاز، نیاز انسان به امکاناتی است که برای اداره یک زندگی متوسط، اعم از نیازهای اقتصادی، علمی و فرهنگی، کافی است.

مرتبه سوم نیاز، نیاز انسان به امکاناتی است که افزون بر برخورداری از یک زندگی متوسط، رفاه و آسایش او را نیز در حدّ معقول و منطقی تأمین نماید.

گفتنی است که هر چند آنچه در روایات اسلامی، مورد تأکید قرار دارد، تأمین نیازهای زندگی در حدّ کفاف و برخورداری از یک زندگی متوسط است، اما برخورداری از رفاه نسبی نیز با میانه روی در مصرف، منافاتی ندارد.

پیام فرهنگی

استفاده از لامپ‌های کم مصرف، علاوه بر اینکه انرژی مصرفی بابت روشنایی ساختمان را کاهش می‌دهد، سبب کاهش انرژی مصرفی جهت سرد کردن خانه شما در فصل گرما می‌شود.

رعايت اولويت

قرآن

وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا أَلْمَسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَ كَانَ بَيْنَ ذَلِكَ
قَوْامًا

و آنان که وقتی انفاق می کنند، نه از حد معمول [و متعارف] می گذرند و نه تنگ می گیرند، و [انفاقشان] همواره میان این دو در حد اعتدال است.

فردان: ۶۷

عترت

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله:
مَنْ أَعْطَى فِي غَيْرِ حَقٍّ فَقَدْ أَسْرَفَ، وَمَنْ مَنَعَ عَنْ حَقٍّ
فَقَدْ قَتَّرَ.

هر که به ناحق (بی جا)، بخشش کند، اسراف کرده است و هر که به حق (به جا)، خرج نکند، سختگیری و خست ورزیده است.

بحار الأنوار: ج ۶۹ ص ۲۶۱ ح ۱۱

آموزه ها

یکی از نکات بسیار مهم در اصلاح فرهنگ مصرف، در نظر گرفتن اولویت هاست. بی توجهی به این امر، در واقع، هدر دادن سرمایه، و گونه ای اسرافکاری است و مشکلات گوناگونی را در پی خواهد داشت.

بنا بر این، در تأمین نیازهایی که از درآمدهای شخصی صورت می

گیرد، توجه به دو نکته، ضروری است: یک. در نظر گرفتن اولویت، در شخص مصرف کننده چنان که انسان، به طور طبیعی باید در درجه اول، نیازهای خود را تأمین کند، سپس نزدیکان و پس از آن، دیگران. اما گاه، ضرورت ایجاب می کند که نیاز دیگران را مقدم دارد که این معنا از نظر اخلاقی، در اسلام پسندیده است و ایثار نامیده می شود. دو. در نظر گرفتن اولویت، در نیاز مصرف کننده تأمین نیازهای ضروری تر بر نیازهایی که تأمین آنها ضرورت کمتری دارد، باید مقدم گردد.

پیام فرهنگی

هنگام خرید لوازم خانگی و همچنین انواع بخاری و آبگرمکن، در انتخاب مدل و نام سازنده وسوس نداشته باشد، بلکه به مواردی نظیر رده بالای انرژی در برچسب انرژی وسیله و ظرفیت آن (متناسب با نیازاتان) توجه کنید.

قناعت

قرآن

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحِبِّيَنَّهُ
حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

از مرد و زن، هر کس کار شایسته انجام دهد در حالی که مؤمن است، مسلماً او را به زندگی پاک و پاکیزه ای زنده می داریم و پاداششان را بر پایه بهترین عملی که همواره انجام می داده اند، می دهیم.
نحل: ۹۷

عترت

امام صادق عليه السلام:
انْظُرْ إِلَى مَنْ هُوَ دُونَكَ فِي الْمَقْدُرَةِ وَ لَا تَنْتَرِزْ إِلَى مَنْ هُوَ
فَوْقَكَ فِي الْمَقْدُرَةِ، فَإِنَّ ذَلِكَ أَقْنَعُ لَكَ بِمَا قُسِّمَ لَكَ.
به ناتوان تراز خودت بنگر و به توانگر از خویش منگر؛ زیرا این کار،
تورا به آنچه قسمت تو شده، قانع تر می سازد.

بحار الأنوار: ج ۶۹ ص ۴۰۰ ح ۹۳

آموزه ها

کسانی که وضع زندگی خود را با پایین تراز خود بسنجند، به آنچه خدا نصیب آنان نموده، بسته می کنند و از آن راضی خواهند بود. این همان چیزی است که در ادبیات دین از آن به عنوان «قناعت» یاد می شود.

بر اساس منابع اسلامی، روزی را خداوند متعال، مقدّر می‌سازد و توسط انسان، تحصیل می‌شود. برخی برای به دست آوردن روزی بیشتر از تقدیر، دچار حرص و زیاده خواهی می‌شوند. این کار، از سویی، نآرامی ذهن و آشفتگی فکر را به دنبال دارد و از سوی دیگر، موجب ناکامی و تلاشی بی‌حاصل می‌گردد و در نتیجه، اندوه به بار می‌آورد. در مقابل، قناعت کردن و راضی بودن به روزی مقدّر، موجب آرامش و آسایش انسان می‌گردد.

انسان هرگاه باور کند که خداوند روزی دهنده است، دیگر اندوه روزی را نمی‌خورد؛ چرا که می‌داند خداوند متعال، در صورتی که او در طلب روزی خود سستی نکند، روزی اش را تضمین کرده است. چنین کسی، حرص نیز نمی‌ورزد و خود را بیش از حدّی که رواست در کام سختی‌ها و خطرهای نمی‌اندازد؛ بلکه به زندگی کریمانه قناعت می‌کند و نیز آنچه را از حدّ رفع نیازش فراتر باشد، اتفاق می‌نماید که این خود، مایه شکوفایی اقتصاد در گستره جامعه و خدمتی به همه انسان‌هاست.

پیام فرهنگی

در موضع قطع برق و یا موارد اضطراری، درب یخچال را باز ننمایید. غذا در یخچال تا ۸ ساعت و در فریزر تا ۴۸ ساعت، سرمای خود را حفظ می‌کند.

ساده زیستی

قرآن

وَلَا تَمْدَنَ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةُ الْحَيَاةِ
الَّذِيَا لِنَفْتَنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَى

دیدگانت را به آنچه برخی از اصناف آنان را بهره مند کردیم مدوز، [آنچه به آنان داده ایم] شکوفه [بی میوه و زیور و زینت] دنیاست تا آنان را در آن بیازماییم، و رزق پروردگارت بهتر و پایدارتر است.

طه: ۱۳۱

عترت

امام صادق عليه السلام:
الْمُؤْمِنُ حَسَنُ الْمَعْوَنَةِ، خَفِيفُ الْمَؤْوَنَةِ، جَيِّدُ التَّدْبِيرِ
لِمَعِيشَتِهِ، لَا يُلْسَغُ مِنْ جُحرِ مَرَّتَينِ.

مؤمن، نیک یار است و سبلک بار؛ گذران زندگی اش را خوب تدبیر می کند؛ و از یک سوراخ، دو بار گزیده نمی شود.

بحار الأنوار: ج ۶۷ ص ۳۶۲ ح ۶۷

آموزه ها

ساده زیستی، پاسخ انسان های دانا به زندگی ناپایدار دنیاست که در پرتو آن، آرامش درون و بروون حاصل می شود. بنا براین، ساده زیستی با نوع شناخت انسان و نگرش او به زندگی دنیا مرتبط است.

در عصر حاضر، دونگاه افراطی و تفریطی به بهره مندی از موهب

الهی و مادیات دیده می شود. عده ای در مادیات دنیا غوطه ور شده و اسیر زرق و برق و تجملات آن گردیده اند و برخی مانند راهبان مسیحی و صوفیان مزور، تارک دنیا شده و از جهان ماده یا به کلی بی خبرند و یا می خواهند با زندگی زاهدانه، افکار مردم را به خود جلب کنند.

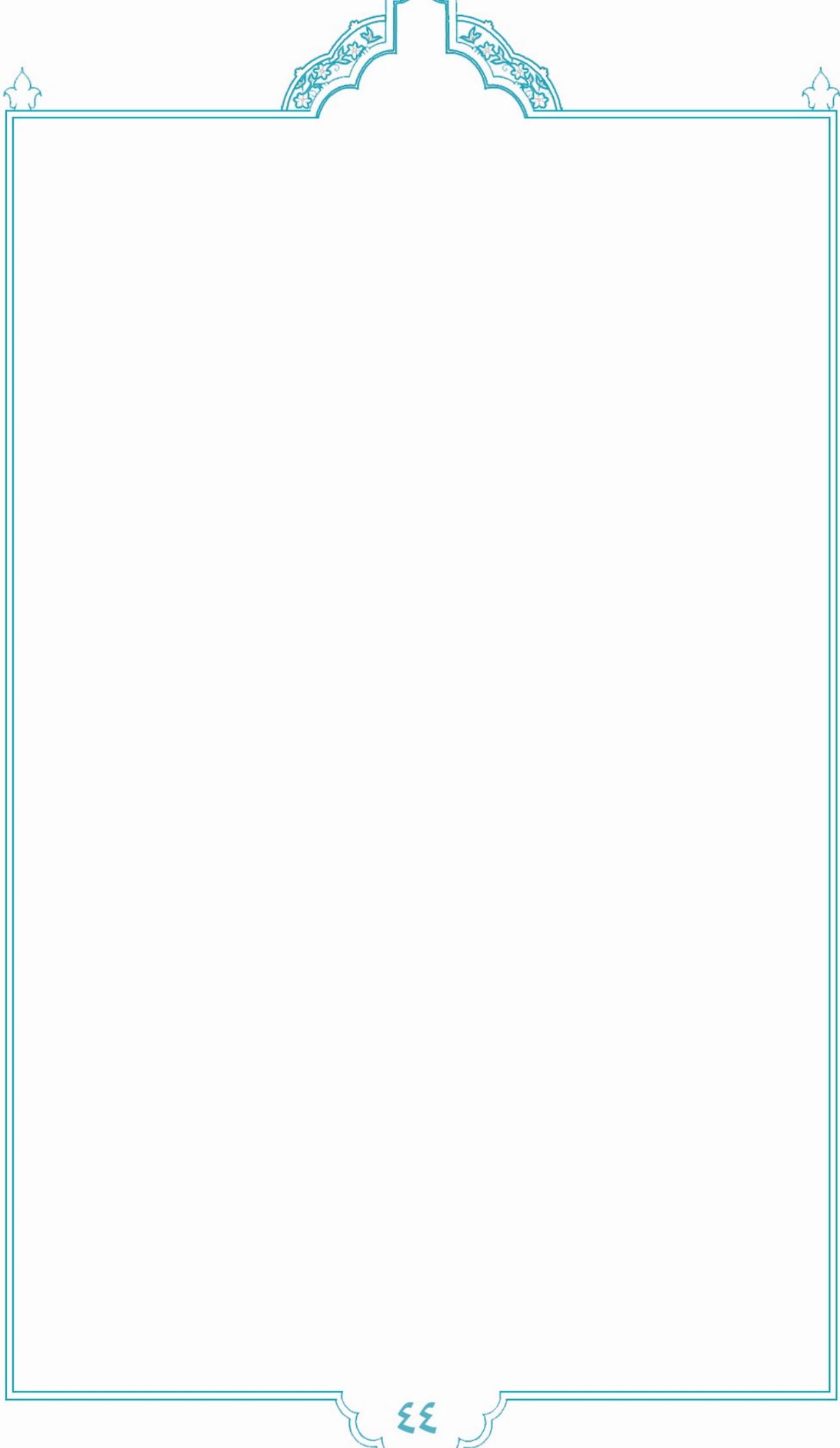
یکی از نکاتی که درباره موضوع ساده زیستی و اجتناب از تفریط در مصرف، توجه به آن ضروری است، در نظر گرفتن فرهنگ عمومی مردم، در زمان های مختلف است. به سخن دیگر، ساده زیستی، به معنای استفاده از پوشاش یا غذای نامرغوب و یا مسکن نامطلوب و در یک جمله: زندگی نامتعارف نیست.

بنابر این، همسویی با فرهنگ مشروع حاکم بر جامعه، نه تنها نکوهیده نیست، بلکه مطلوب و پسندیده است.

در نتیجه، ساده زیستی مورد نظر اسلام عبارت است از: عدم دل بستگی به مظاهر دنیا و رهایی از تجملات و تشریفات زاید زندگی و بی پیرایه بودن که مقابل آن، تجمل گرایی و رفاه زدگی است.

پیام فرهنگی

بر اساس اعلام کارشناسان، بهترین شیوه برای مدیریت مصرف سوخت خودروهای شخصی، حرکت اتومبیل با سرعت مناسب و یکنواخت است. در واقع خودرویی که به آهستگی سرعت خود را افزایش می دهد و به آهستگی از سرعت خود می کاهد، حداقل ۲۰٪ کمتر از خودرویی که سریع شتاب مثبت یا منفی می گیرد، سوخت مصرف می کند.

فصل چهارم: نباید های مصرف کردن

اسراف و تبذیر
افراط کردن
تفریط کردن
تباه کردن ثروت
تقلید از بیگانگان

اسراف و تبذیر

قرآن

يَا أَبْنَى آدَمَ خُذُوا مِنْ بَيْنَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَ كُلُّوا
وَ اشْرَبُوا وَ لَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُ الْمُسْرِفِينَ

ای فرزندان آدم! [هنگام هرنمازو] در هر مسجدی، آرایش و زینت [مادی و معنوی خود را متناسب با آن عمل و مکان] همراه خود برگیرید، و بخورید و بیاشامید و اسراف نکنید؛ زیرا خدا اسراف کنندگان را دوست ندارد.

اعراف: ۳۱

عترت

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله:
إِيَّاكَ وَ التَّبْذِيرَ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ: «إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا
إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ».

از ریخت و پاش حذر کن که خداوند متعال می فرماید: «ریخت و پاش کنندگان، برادران شیطانند».

عدة الداعي: ص ۷۴

آموزه ها

از نگاه قرآن کریم، هر کاری که خارج از مرز اعتدال انجام شود، اسراف است و انجام دهنده آن، مصرف نامیده می شود. از این رو، قرآن، همان طور که شخص پرخور را مصرف می نامد (اعراف: آیه ۳۱)، گناهکار را نیز مصرف می خواند (زمرا: آیه ۵۳). همچنین شخص

مستبد و مستکبر را هم مسرف می داند (یونس: آیه ۸۳): زیرا اولی، در مورد جسم، دومی، در مورد جان، و سومی، در باره با جامعه، از مرز اعتدال خارج شده اند.

«تبذیر» نیز از ریشه «بذر»، به معنای پاشیدن دانه است. هنگامی که این واژه، در مباحث اقتصادی به کار می رود، به معنای مصرف کردن مال، به صورت غیر منطقی و نارواست. معادل کلمه «تبذیر» در فارسی، «ریخت و پاش» است.

نکته قابل توجه دیگر در تبیین مفهوم اسراف، نسبی بودن آن است، بدین معنا که ممکن است بهره گیری مقداری، و یا نوعی از یک کالا، برای یک نفر، اسراف و تجاوز از حد اعتدال محسوب شود، ولی برای دیگری، اسراف نباشد.

پیام فرهنگی

در توقف های طولانی بیش از دو دقیقه، با خاموش کردن خودرو، در مصرف انرژی صرفه جویی نموده و از افزایش آلودگی هوا جلوگیری کنید.

افراط کردن

قرآن

وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتَرَفُوهَا إِنَّا بِمَا
أُرْسِلْتُمُّ بِهِ كَافِرُونَ وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا وَمَا
نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ

در هیچ شهری هیچ بیم دهنده ای نفرستادیم مگر آنکه خوش گذرانان مغرور و سرمست آنان گفتند: ما به آنچه شما را به آن فرستاده اند، کافریم! و گفتند: اموال و فرزندان ما از شما بیشتر است و [این دلیل توجه ویژه خدا به ماست؛ بنابراین اگر عذابی هم باشد] ما را عذاب نخواهند کرد.

سبأ: ۳۴، ۳۵

عترت

امام صادق عليه السلام:
الرِّفْقُ لَا يَعِجزُ عَنْهُ شَيْءٌ، وَ التَّبْذِيرُ لَا يَقْنِى مَعَهُ شَيْءٌ.
با نرمی و مدارا، ناتوانی نیست؛ و با ریخت و پاش، هیچ چیز باقی نمی ماند.

بحار الأنوار: ج ۷۵ ص ۶۱ ح ۲۸

آموزه ها

خطرناک ترین مصادیق اسراف، افراط در رفاه طلبی، لذت جویی و تجمل گرایی است که در قرآن و روایات اسلامی از آن، با عنوانهای:

«اتراف» و «تنعّم»، یاد شده، و به جامعه اسلامی، نسبت به آن، هشدار داده است.

این ویژگی خطرناک، در واقع، زمینه ساز انواع گناهان و آلودگی های فردی و اجتماعی است.

رفاه طلبی، لذت جویی، هوای پرستی، خوش گذرانی و تجمل گرایی، چنان انسان را سرمدست می کند که نه تنها برای مسائل انسانی و اخلاقی، ارزشی قائل نمی شود، بلکه در برابر کسانی که مردم را به ارزش های انسانی و اخلاقی دعوت می کنند، به مخالفت بر می خیزد. از این رو، در همه دوران ها، مترفان (خوش گذران ها)، در صف مقدم مخالفان پیامبران الهی بودند.

پیام فرهنگی

فراوانی و ارزانی، دو عامل عمده در اسراف و مصرف بی رویه است. با منطقی کردن قیمت انرژی می توان جلوی اتلاف آن را گرفت.

تفریط کردن

قرآن

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُّوْا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَ
اَشْكُرُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ إِيمَانًا تَعْبُدُونَ

ای اهل ایمان! از انواع میوه ها و خوردنی های پاکیزه ای که روزی شما کرده ایم، بخورید و خدارا سپاس گزارید، اگر فقط او را می پرستید.

بقره: ۱۷۲

عترت

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله:
إِيَّاكُمْ و لِبِاسَ الرُّهْبَانِ! فَإِنَّهُ مَنْ يَتَرَهَّبُ أَوْ يَتَشَبَّهُ بِهِمْ
فَلَيْسَ مِنْهُ، وَمَنْ تَرَكَ اللَّحَمَ وَحَرَّمَهُ عَلَى نَفْسِهِ فَلَيْسَ
مِنْهُ، وَمَنْ تَرَكَ النِّسَاءَ كَرَاهِيَّةً فَلَيْسَ مِنْهُ.

از پوشیدن جامه راهبان بپرهیزید! هر آینه، هر کس رهبانیت پیشه کند یا خود را به راهبان شبیه سازد، از من نیست؛ و هر که [خوردن] گوشت را ترک گوید و آن را بر خویش حرام سازد، از من نیست؛ و هر کس از روی کراحت، [همخوابی با] زنان را ترک کند، از من نیست.

المناقب لابن شهرآشوب: ج ۲ ص ۱۰۰

آموزه ها

باید توجه داشت که پرهیز از تجمل گرایی، به معنای بی توجهی

به آراستگی ظاهری زندگی نیست. از این رو، در روایات اسلامی، از یک سو، مسلمانان را به ساده زیستی و پرهیز از تجمل گرایی توصیه می کند و از سوی دیگر، به زیبایی و آراستگی ظاهر، تشویق می کند.

بنابراین میان تجمل و تجمّل گرایی فرق است. تجمل، به معنای آراستگی ظاهر، و تجمّل گرایی، به معنای افراط و زیاده روی در آراستگی است.

میانه روی در بهره گیری از نعمت های الهی و آراستگی زندگی، امری در حد اعتدال و نیکوست، اما زیاده روی در آن، مانند تنوع بیش از حد لباس و لوازم آرایشی و محیط آرایی جدید هر ساله منزل، اسراف و نکوهیده است.

پیام فرهنگی

تنظیم باد لاستیک ها موجب کاهش مصرف سوخت خودرو و افزایش عمر چرخها می شود.

تباه کردن ثروت

قرآن

وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا
وَارْزُقُوهُمْ فِيهَا وَأَكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا
و اموالتان را که خدا مایه قوام و برپایی [زندگی] شما گردانیده به سبک مغزان ندهید، ولی آنان را از درآمد آن بخورانید و لباس پوشانید و با آنان به صورتی شایسته و پسندیده سخن گویید.

نساء: ۵

عترت

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله:
الزَّهَادَةُ فِي الدُّنْيَا لَيْسَتْ بِتَحْرِيمِ الْحَلَالِ، وَ لَا إِضَاعَةٌ
الْمَالِ.

زهدورزی در دنیا، به معنای حرام کردن حلال و تbah کردن مال نیست.

الكافی: ج ۵ ص ۷۰ ح ۲

آموزه ها

یکی از وظایف عقلی و شرعی شخص مسلمان، پیشگیری از تbah شدن ثروت شخصی و مهم‌تر از آن، اندوخته های ملی است. تbahی ثروت، گاه، در نتیجه سستی در پاسداری از آن است و گاه، بر اثر مصرف نا به جای آن.

مصرف نا به جا نیز مصادیق مختلفی دارد که خطرناک ترین آنها،

صرف کردن مال در راه گناه و کارهای ناشایست است. همه کارهایی که حقیقتاً یا حکماً، به تباہی ثروت می انجامند، از مصاديق اسراف به شمار می روند و از نظر اسلام، نکوهیده و ناپسندند.

پیام فرهنگی

هنگام روشن بودن سیستم سرمایش، درب ها و پنجره ها را بسته نگه دارید و پنجره های مشرف به جنوب، شرق و غرب را توسط سایبان خارجی و یا پوشش های ویژه، از آفتاب محافظت نمایید.

تقلید از بیگانگان

قرآن

وَإِنْ تُطِعْ أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضْلُلُوكُمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ
يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ

اگر از بیشتر مردم روی زمین پیروی کنی [و آرا و خواسته هایشان را گردن نهی] تو را از راه خدا گمراه می کنند؛ آنان فقط از گمان و پندار [که پایه علمی و منطقی ندارد] پیروی می کنند، و تنها به حدس و تخمين تکیه می زند.

انعام: ۱۱۶

عترت

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله:
لا یُشَبِّهُ الرَّزِّیٌّ بِالرَّزِّیٍّ حَتَّیٰ یُشَبِّهَ الْخُلُقُ بِالْخُلُقِ؛ وَ مَنْ
تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ.

ظواهر افراد، با هم یکسان نمی شود، مگر آنگاه که خُلق و خوشان با یکدیگر برابر گردد و هر کس به گروهی شباخت جوید، در شمار آنان محسوب می شود.

الفردوس: ج ۵ ص ۱۶۲ ح ۷۸۲۴

آموزه ها

همانند بیگانگان مصرف کردن، پیامدهای زیانباری برای اقتصاد و فرهنگ جامعه اسلامی دارد؛ اما بی تردید، آثار سوء فرهنگی مصرف گرایی به شیوه بیگانگان، به مراتب، خطرناک تر از زیان

اقتصادی آن است.

از دیرباز، بیگانگان برای به سلطه درآوردن کشورهای دیگر، از اقتصاد، به عنوان ابزار سلطه فرهنگی و به دنبال آن، سلطه سیاسی، بهره می‌بردند. از این رو، در روایات اسلامی، مسلمانان، به شدت از تشبّه به بیگانگان در مصرف و پیروی کورکورانه از آنان نهی شده‌اند.

بر این اساس، مصرف گرایی به شیوه بیگانگان، در صورتی که مصداق اسراف کمی نباشد، بی‌تردید، یکی از مصادیق بسیار خطرباک اسراف کیفی است و مبارزه همگان، برای پیشگیری از مفاسد فرهنگی، اقتصادی و سیاسی آن، لازم و ضروری است.

پیام فرهنگی

اولین گام برای استفاده کارآمدتر از انرژی در بخش خانگی، یافتن نقاطی از خانه است که بیشترین پرت انرژی را دارد.

فصل پنجم: راهکارهای اصلاح مصرف در اموال عمومی

تقویت برنامه‌های راهبردی
نهایت صرفه‌جویی و سختگیری
پرهیز از سوء استفاده نزدیکان
پرهیز از بخشش اموال عمومی

تقویت برنامه های راهبردی

قرآن

قَالَ تَرْزُّرَ عُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأْبًا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سُنْبُلِهِ
إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَأْكُلُونَ * شَمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ يَأْكُلُنَّ
مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تُحْصِنُونَ * شَمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ
فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ

گفت: هفت سال با تلاش پی گیر زراعت کنید، پس آنچه را درو کردید جز اندکی که خوراک شماست در خوشه اش باقی گذارید. سپس بعد از آن [هفت سال فراوانی و گشايش] هفت سال سخت و دشوار [پیش] می آید که آنچه را برای آن [سال ها] ذخیره کرده اید مگر اندکی که برای کاشتن نگهداری می کنید، می خورید. آن گاه بعد از آن [دوره سخت و دشوار،] سالی می آید که مردم در آن باران [فراوان] یابند و در آن [سال از محصولات کشاورزی] عصاره میوه می گیرند.

یوسف: ۴۱ و ۴۹

عترت

امام علی علیه السلام:
حُسْنُ التَّدْبِيرِ وَ تَجَنُّبُ التَّبْذِيرِ مِنْ حُسْنِ السِّيَاسَةِ.
نشانه سیاست درست، برنامه ریزی صحیح و پرهیز از ریخت و پاش است.

غیر الحكم: ح ۸۲۱

آموزه ها

سیاستمداران نظام اسلامی برای استفاده بهینه از منابع ملی، از یک سو باید تدبیرهای اقتصادی خود را تقویت کنند و از سوی دیگر، از زیاده روی ها و ریخت و پاش های بی فایده در دستگاه های دولتی، پیشگیری نمایند.

همچنین سیاستمدارانی که از تدبیر لازم در مدیریت اقتصادی کشور برخوردار نیستند، زمینه ساز عقب ماندگی اقتصادی جامعه هستند. رعایت اولویت هایی که موجب استفاده بهینه از منابع ملی و بودجه عمومی است، به مراتب، مهمتر از رعایت اولویت ها در هزینه کردن از منابع شخصی است. از این رو، بر همه مدیران در نظام اسلامی، لازم است که با همه توان خود تلاش کنند تا از منابعی که از بودجه عمومی در اختیار دارند، به بهترین وجه، در جهت مصالح مردم استفاده نمایند و در آزمون امانتداری اموال عمومی، موفق باشند.

پیام فرهنگی

در صورتی که شعله بخاری آبی نبود، حتماً وضعیت دودکش را بررسی کنید. مسدود بودن دودکش، علاوه بر احتراق ناقص، بسیار خطروناک است.

نهايت صرفه جويي و سختگيري

قرآن

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤْدُوا الْأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ
بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعُدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظِّمُ كُمْ بِهِ إِنَّ
اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا

خدا قاطع انه به شما فرمان می دهد که امانت ها را به صاحبانش بازگردانيد و هنگامی که میان مردم داوری می کنيد، به عدالت داوری کنيد. یقیناً [فرمان بازگردانیدن امانت و عدالت در داوری] نیکو چيزی است که خدا شما را به آن موعظه می کند؛ بی تردید خدا همواره شنوا و بیناست.

نساء: ۵۱

عترت

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله:
إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا أَرَادَ بَقَوْمٍ بَقَاءً أَوْ نَمَاءً رَزَقَهُمْ
الْقَصْدَ وَالْعَفَافَ.

خداؤند تبارک و تعالی هرگاه ماندگاري يا رشد مردمی را بخواهد، صرفه جويي و پاکدامني روزيشان کند.

الدر المنشور: ۲۷۰ / ۳

آموزه ها

يکی از لوازم اجتناب ناپذیر استفاده بهينه از منابع ملی، صرفه

جویی همراه با تدبیر، در مصرف بودجه عمومی است. امام علی علیه السلام در این باره، بخش نامه‌ای به کارگزاران حکومتی خود دارد که بسیار قابل تأمّل و آموزنده است. متن این بخش نامه، چنین است:

أَدِقُّوا أَقْلَامَكُمْ، وَ قَارِبُوا بَيْنَ سُطُورَكُمْ، وَ احْذِفُوا عَنْهُ فُضُولَكُمْ، وَ
اقْصِدُوا قَصْدَ الْمَعَانِي، وَ إِيَّاُكُمْ وَ الإِكْثَارَ؛ فَإِنَّ أَمْوَالَ الْمُسْلِمِينَ لَا
تَحْتَمِلُ الْإِضْرَارَ.

قلم‌هایتان را تیز کنید، سطرها را به هم نزدیک سازید، [در نگارش] برای من، زیادی‌ها را حذف کنید و به معنا بنگرید، و از زیاده نویسی بپرهیزید؛ چرا که بیت المال مسلمانان، زیان بر نمی‌تابد.

این بخش نامه، بدین معناست که سیاست صرفه جویی در اموال عمومی باید به صورت قانون و دستور العمل، به کارگزاران نظام اسلامی ابلاغ شود و آنان موظّف‌اند برای بهره‌گیری بهتر و بیشتر از وقت خود و مدیریت‌های بالاتر از خود و امکانات ملّی نهایت صرفه جویی را داشته باشند.

یک ملت رشید و پیشرفته نسبت به اموال عمومی و بیت المال بیش از اموال شخصی اهتمام قائلند و از هدر دادن و اتلاف آن پرهیز می‌کنند.

پیام فرهنگی

اتومبیل‌هایی که موتور آنها تنظیم شده است، در حدود ۷٪ کمتر از اتومبیل‌هایی که موتور آنها در شرایط تنظیم نمی‌باشند، سوخت مصرف می‌کند.

پرهیز از سوء استفاده نزدیکان

قرآن

قُلْ إِنَّ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ
وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَاتُكُمْ وَأَمْوَالُ أَقْرَبَ فُقْمُوهَا
وَتِجَارَةً تَخْشُونَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضُونَهَا أَحَبَّ
إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّىٰ
يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

بگو: اگر پدرانتان و فرزندانتان و برادرانتان و همسرانتان و خویشانتان و اموالی که فراهم آورده اید و تجارته که از بی رونقی و کسدی اش می ترسید و خانه هایی که به آنها دل خوش کرده اید، نزد شما از خدا و پیامبرش و جهاد در راهش محبوب ترند، پس منتظر بمانید تا خدا فرمان عذابش را بیاورد؛ و خدا گروه فاسقان را هدایت نمی کند.

توبه: ۲۴

عترت

در بیان ویژگی‌های امیر مؤمنان علی علیه السلام:
دَخَلَ النَّاسُ عَلَيْهِ قَبْلَ أَنْ يُسْتَشْهَدَ بِيَوْمٍ، فَشَهَدُوا جَمِيعاً
أَنَّهُ قَدْ وَفَرَّ فِيهِمْ، وَظَلَّفَ عَنْ دُنْيَاهُمْ، وَلَمْ يَرَتِشْ فِي
إِجْرَاءٍ أَحْكَامِهِمْ، وَلَمْ يَتَنَاؤِلْ مِنْ بَيْتٍ مَالِ الْمُسْلِمِينَ مَا
يُسَاوِي عِقَالاً، وَلَمْ يَأْكُلْ مِنْ مَالِ نَفْسِهِ إِلَّا قَدْرَ الْبُلْغَةِ؛

وَشَهِدُوا جَمِيعاً أَنَّ أَبْعَدَ النَّاسِ مِنْهُمْ بِمَنْزَلَةِ أَقْرَبِهِمْ مِنْهُ.

یک روز پیش از شهادت وی، مردم نزد او آمدند و همگی شهادت دادند که وی اموال عمومی را به وفور، میانشان تقسیم کرده، با دنیای ایشان خویشتندارانه برخورد نموده، در اجرای احکام آنان به رشوه تن نداده، حتی به اندازه رشته ای پشمین، به بیت المال مسلمانان چنگ نینداخته، و جز به قدر نیاز، از مال خود نخورده است. و [نیز] همه گواهی دادند که دورترین و نزدیکترین کسان به وی، در یک منزلت قرار داشته اند.

بحار الانوار: ج ۴۰ ص ۱۱۶

آموزه ها

وجود ثروتی انبوه در محلی به نام بیت المال برای افراد حريص به ویژه آنان که امکان دستیابی مستقیم و آسان به آن را دارند، وسوسه انگیز بوده و در صورت فقدان تقوا و خویشتن داری زمینه انحراف را فراهم می آورد. ریشه یابی آسیب ها و انحرافها در بیت المال برای همگان به خصوص دولتمردان و متصدیان مالی حکومت ضروری بوده و آنان را در برنامه ریزی و نظارت دقیق و سپردن اداره اموال عمومی به متخصصان متعهد وایجاد روش های نظارت و کنترل، یاری خواهد کرد.

حراست و نگهداری از بیت المال که مربوط به همه جامعه است از لازمترین امور و خیانت در آن از بدترین اقسام خیانت است، این کار یک عمل ضد اخلاقی، ضد اسلامی و خلاف وجودان است.

پیام فرهنگی

استفاده از پنجره های دوجداره با قاب های استاندارد، مصرف انرژی راتا ۲۰٪ کاهش می دهد.

پرهیز از بخشش اموال عمومی

قرآن

وَلَا تَأْكُلُ أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُو إِلَيْهَا إِلَى
الْحُكَمِ لِتَأْكُلُوا فِرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ
تَعْلَمُونَ

و اموالتان رادر میان خود به باطل و ناحق مخورید. و آن را به عنوان رشوه به سوی حاکمان و قاضیان سرازیر نکنید تا بخشی از اموال مردم را [باتکیه بر حکم ظالمانه آنان] به گناه و معصیت بخورید، در حالی که [زشتی کارتان را] می دانید.

بقره: ۱۸۸

عترت

امام علی علیه السلام:

جُودُ الْوُلَاةِ بِفِيءِ الْمُسْلِمِينَ جَوْرٌ وَ خَتْرٌ.

بخشش حکمرانان از اموال مسلمانان، بیدادگری و خیانت است.

غیر الحکم: ح ۴۷۲۵

آموزه ها

از دیدگاه اسلام، بخشش، نیکوست؛ اما از اموال خود، نه از اموال دیگران. بخشش از اموال دیگران، نه تنها نیکو نیست، بلکه نکوهیده و ناپسند است. لذا در نظام اسلامی، دولتمردان حق ندارند از اموال ملی ببخشند.

از دیدگاه اسلام، بخشش، نیکوست؛ اما از اموال خود، نه از اموال دیگران. بخشش از اموال دیگران، نه تنها نیکو نیست، بلکه نکوهیده و ناپسند است. لذا در نظام اسلامی، دولتمردان حق ندارند از اموال ملّی ببخشند.

اموال عمومی تنها در نمونه های مورد اشاره منحصر نمی شود، بلکه دایرہ آن وسیع بوده و شامل همه اموال ملّی که مردم به شکلی با آن در ارتباطند می شود.

دایرہ اموال عمومی از کودک «مهد کودک» تا محصل «مدرسه» و دانشجوی «دانشگاه» را در بر می گیرد و نیز از کارمند سطح پایین تا رئیس و مدیر کل سازمان و وزیر وزارت خانه، تشکیل «جلسات» کوچک تا «همایش های مهم، از «تلفن عمومی» کنار خیابان و «اتوبوس شهری» تا دستگاههای عظیم و «اموال» و وسائل دولتی در اختیار مسئولان را در خود جای می دهد.

اسراف در بیت المال و منابع عمومی در طول تاریخ یکی از بلاهای عظیم بوده که مانند موریانه پیکره جامعه اسلامی را تهی نموده و آسیب های فراوانی را بر آن وارد کرده است. خلفاً و حاکمان در طول تاریخ، خود را منشأ همه اختیارات دانسته و هر گونه می خواستند در اموال عمومی تصرف می کردند.

بنابراین، بر همگان لازم است که برای اموال دولتی و ملّی که متعلق به همه جامعه است، بیش از اموال شخصی اهمیت قایل شده و از اسراف در آن بپرهیزند.

پیام فرهنگی

بر خلاف تصور عمومی، می بایست در هر بار سوخت گیری، با کبنزین، حداقل ۹۰٪ تا ۹۵٪ پر شود. پر کردن بیش از این حد، باعث هدر رفتن سوخت می شود.

فصل ششم: سیره رهبران دینی

همسانی با ناتوان‌ترین مردم
رعایت مقتضیات زمان
سخت نگرفتن بر خانواده
آراستگی همراه با ساده‌زیستی
احترام به میهمان
فداکاری

همسانی با ناتوان ترین مردم

قرآن

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنْتُمْ
حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَوِيفٌ رَّحِيمٌ

یقیناً پیامبری از جنس خودتان به سویتان آمد که به رنج و مشقت افتادن تان بر او دشوار است، اشتیاق شدیدی به [هدایت] شما دارد، و نسبت به مؤمنان رؤوف و مهربان است.

توبه: ۱۲۸

عترت

امام علی علیه السلام:
إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَ فَرَضَ عَلَى أَئِمَّةِ الْعَدْلِ أَنْ يُقَدِّرُوا
أَنفُسَهُمْ بِضَعْفَةِ النَّاسِ كَيْلًا يَتَبَيَّنَ بِالْفَقِيرِ فَقْرُهُ.

خداوند، بر پیشوايان عادل، واجب کرده است که خود را با مردم تهی دست، همسان سازند تا مبادا ناداري تهی دست، او را برافروخته سازد.

بحار الأنوار: ج ۴۰ ص ۳۳۶ ح ۱۹

آموزه ها

وظیفه الهی همه پیشوايان عدل، این است که در مصرف، همانند تهی دست ترین مردم زندگی کنند تا اسوه و الگویی برای همه مردم باشند و مشکلات اقتصادی، فشار روانی دوچندانی بر بینوايان وارد نسازد.

از این رو، انبیا و امامان، در شرایطی که فقر، از جامعه ریشه کن نشده بود، نهایت قناعت و ساده زیستی را در زندگی خود رعایت می کردند؛ اما در عین حال، دیگران را به میانه روی توصیه می نمودند و اجازه نمی دادند که دیگران، خود را از لذت های مشروع زندگی، محروم کنند.

پیام فرهنگی

در زمان هایی که دمای هوای بیرون از خودرو مناسب می باشد، سعی کنید با استفاده از دریچه تنظیم هوای یا پنجره های خودرو از هوای مطلوب بیرون استفاده کنید و کولر اتومبیل را در وضعیت خاموش قرار دهید.

رعايت مقتضيات زمان

قرآن

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسانٍ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللَّهُ
مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

و ما هیچ پیامبری را جز به زبان قومش نفرستادیم تا [بتواند به وسیله آن زبان، پیام وحی را به روشنی] برای آنان بیان کند. پس خدا هر کس را بخواهد [به کیفر لجاجت و عنادش] گمراه می کند، و هر کس را بخواهد، هدایت می نماید، و او توانای شکست ناپذیر و حکیم است.

ابراهیم: ٤

عترت

امام صادق عليه السلام:

إِنَّ آبائِي عَلَيْهِمُ السَّلَامُ كَانُوا فِي زَمَانٍ مُّقْفَرٍ مُّقْتَرٍ، وَهَذَا
زَمَانٌ قَدْ أَرْخَتِ الدُّنْيَا عَزَالِيهَا، فَأَحَقُّ أَهْلِهَا بِهَا أَبْرَارُهُمْ.

همانا پدران من در روزگار فقر و تنگ دستی زندگی می کردند، حال آن که امروز، زمانه گشايش و فراخی است؛ پس شایسته ترين کسان برای بهره مندی از اين گشايش، نیکان اين زمانه اند.

بحار الأنوار: ج ٤٧ ص ٣٥٤ ح ٦٣

آموزه ها

پیشوایان دین، همواره مقتضیات زمان خود را در مقدار مصرف و چگونگی آن، رعايت می کردند، بدین معنا که: اولاً امامان، کاری را

که موجب انگشت نما شدن آنها شود، انجام نمی دادند. ثانیاً در شرایط مناسب اقتصادی، که همه مردم می توانستند از امکانات مناسب زندگی، بهره مند شوند، امامان علیهم السلام نیز از استفاده از مواهب الهی، پرهیز نمی کردند.

پیام فرهنگی

جهت پخت و پز، ظروف کوچک را بر روی شعله های بزرگ قرار ندهید، چون باعث افزایش میزان گاز مصرفی به میزان ۴۰٪ خواهد شد.

سخت نگرفتن بر خانواده

قرآن

وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَ
تَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبِسُوهَا وَتَرِى الْفُلْكَ مَوَالِيْرَ فِيهِ
وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

واوست که دریا را رام و مسخر کرد تا از آن گوشت تازه بخورد، و زینتی را که می پوشید از آن بیرون آورید و در آن کشتی هارامی بینی که آب رامی شکافند [تا شما را برای حمل کالا، تجارت و داد و ستد جابجا کنند] و برای اینکه از فضل و احسان خدا طلب کنید و [در نهایت] به سپاس گزاری خدا برخیزید.

نحل: ۱۴

عترت

امام صادق علیه السلام:
لَمَّا سُئِلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُوتُ عِيَالَهُ قَوْتًا مَعْرُوفًا؟ قَالَ: نَعَمْ إِنَّ النَّفْسَ إِذَا عَرَفَتْ قُوَّتَهَا قَنِعَتْ بِهِ وَنَبَتَ عَلَيْهِ الْلَّحْمُ.

وقتی از ایشان سؤال شد که: «آیا پیامبر خدا صلی الله عليه و آله به خانواده اش روزی شناخته شده و معروف می داد؟»، فرمود: «آری. نفس انسان، اگر از روزی اش، آگاه باشد، به آن رضایت می دهد، و گوشت، با روزی اش می روید».

الکافی: ج ۴ ص ۱۲ ح ۷

آموزه ها

قناعت و ساده زیستی پیشوایان الهی، موجب در تنگنا قرار دادن خانواده و سختگیری بر آنان نبود. اگرچه ایشان شخصاً از قدرت روحی خارق العاده ای برخوردار بودند که کمبودهای مادی، آنها را تحت تأثیر قرار نمی داد؛ ولی همسر و یا دیگر اعضای خانواده آنها که از این قدرت روانی برخوردار نبودند نمی توانستند مانند آنها باشند.

همچنین گزارش کتاب شریف کافی، از خانه مزین همسر امام باقر عليه السلام نیز نشانگر این معناست که هر چند اهل بیت علیهم السلام در زندگی شخصی، فقر اختیاری را برگزیده بودند، اما هیچ گاه همسر و خانواده خود را در تنگنا و سختی قرار نمی دادند.

پیام فرهنگی

استفاده از سنسورهای حضور افراد در ورودی و راه پله های آپارتمان، جهت خاموش و روشن شدن خودکار لامپ ها مناسب است و صرفه جویی چشمگیری در مصرف برق خواهد داشت.

آراستگی همراه با ساده زیستی

قرآن

ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰ أَثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَىٰ ابْنِ مَرْيَمْ وَ
أَتَيْنَاهُ الْأَنْجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً
وَرَهْبَانِيَّةً أَبْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَا هَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءِ رِضْوَانِ
اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقِّ رِعَايَتِهَا فَاتَّيْنَا الَّذِينَ أَمْنُوا مِنْهُمْ
أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسْقُون

سپس به دنبال آنان پیامبران خود را پی در پی آوردیم و پس از آنان عیسی پسر مریم را [به رسالت] فرستادیم و به او انجیل عطا کردیم و در قلب کسانی که از او پیروی می کردند رافت و رحمت قرار دادیم، و رهبانیتی که از نزد خود ساخته بودند ما بر آنان مقرر نکرده بودیم، ولی [خود آنان آن را] برای طلب خشنودی خدا [بر خود واجب کرده بودند]، اما آنگونه که باید حدود خود ساخته را رعایت نکردن؛ پس پاداش کسانی از آنان را که ایمان آورده اند، عطا کردیم و بسیاری از آنان نافرمانند.

حدید: ۲۷

عترت

أَبْيَ عَبْدَ: كَانَ جُلُوسُ الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي الصَّيفِ
عَلَى حَصِيرٍ وَ فِي الشَّتَاءِ عَلَى مِسْحٍ وَ لُبْسَهُ الْغَلِيلِ مِنْ
الثِّيَابِ حَتَّى إِذَا بَرَزَ لِلنَّاسِ تَزَيَّنَ لَهُمْ.

ابو عبّاد: امام رضا علیه السلام در تابستان، روی حصیر و در زمستان، روی گلیم مویین می نشست. جامه ایشان، خشن بود؛ اما وقتی در میان مردم حضور پیدا می کرد، خود را برای آنان می آراست.

عیون أخبار الرضا علیه السلام: ج ۲ ص ۱۷۸ ح ۱

آموزه ها

یکی از ویژگی های رهبران دینی مسأله زهد و ساده زیستی و عدم اقبال آنها به دنیا و مادیات است. رهبری که خود را اسیر منافع مادی نکرده و از دام طمع رهایی جسته توان رهنمایی دیگران را دارد اما کسی که از زهد روگردان بوده و خود را در بند مطامع دنیا مادی قرار داده هرگز قدرت بر اصلاح دیگران را ندارد.

پیشوایان الهی، به موجب روایت: «إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ»، در عین ساده زیستی، از نظر ظاهری، کاملاً آراسته بودند. البته آراستگی آنان، شبیه آرایش اسرافکاران و مستکبران نبود؛ ولی آنان از نظر رنگ لباس، پاکیزگی و معطر بودن، برای مخاطبان، جذابیتی خاص داشتند.

پیام فرهنگی

انجام خریدهای خانگی در ساعتی از روز که ترافیک کمتر است و شناسایی محل های نزدیک تر برای رفع احتیاجات روزانه، مهمترین گام در مصرف سوخت است.

احترام به میهمان

قرآن

وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرِيٍّ قَالُوا سَلَامًا قَالَ
سَلَامٌ فَمَا لَبِثَ أَنْ جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيدٍ

وبه راستی فرستادگان ما ابراهیم را مژده آورد، سلام گفتند، او هم
گفت: سلام [بر شما]. و درنگ نکرد تا گوساله ای بریان [برای
آنان] آورد.

هود: ۷۹

عترت

امام صادق عليه السلام:
كَانَ سُلَيْمَانُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يُطْعِمُ أَضِيافَهُ الْحَمَ بالْحُوَارِيِّ،
وَعِيَالَهُ الْخَشْكَارِ، وَيَاكُلُّ هُوَ الشَّعِيرُ (غَيْرَ) مَنْخُولٍ.
سلیمان علیه السلام به میهمانانش گوشت و نان سفید، و به
خانواده اش نان گندم سبوسدار می داد و خودش نان جوی نابیخته
می خورد.

الدعوات: ص ۱۴۲ ح ۳۶۳

آموزه ها

ضیافت، مهمان داری و مهمان نوازی، دست و دل باز بودن و سفره
ای گشوده داشتن، نشانه جوانمردی و یکی از برجسته ترین ارزش
های انسانی و مکارم اخلاقی است.
اسلام - که دین تکامل ارزش های اخلاقی است - نیز اهتمام ویژه

به این خصلت والای انسانی دارد و پیشوایان این آیین آسمانی، با تعبیرهای گوناگون و تنبیه آفرین، مسلمانان را به آن، توصیه و تشویق کرده اند.

از نظر روایات اسلامی، مهمان نوازی، یکی از برترین مکارم اخلاقی است که در آن، مهمان، نه تنها روزی خود را می‌آورد و از روزی انسان نمی‌کاهد، بلکه بر آن نیز می‌افزاید. مهمانی اگر با قصد قربت انجام شود، در کنار دیگر عوامل خوش بختی، نقش مؤثری در رهایی از سختی‌های قیامت و ورود به بهشت جاوید دارد.

بر عکس، خودداری از پذیرفتن مهمان، نشانه قساوت قلب انسان، و کوچ کردن خیر و برکت از خانه‌ای است که در آن زندگی می‌کند. گفتنی است که هر چند مهمان نوازی به طور مطلق در اسلام پسندیده است، با این حال، در مواردی، توصیه و تأکید بیشتری بدان شده است، مانند: ازدواج، تولد نوزاد، عقیقه برای فرزند، ختنه کردن پسر، تهیه خانه جدید، و بویژه بازگشت از سفر حج.

پیام فرهنگی

اطمینان حاصل کنید که شیرهای آب منزل، نشستی نداشته باشند و چکه نکنند. زیرا چکه کردن یک قطره در هر ثانیه، برابر ۲۰۰ لیتر در ماه خواهد بود.

فداکاری

قرآن

وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبْرٍ مُسْكِنًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا
و غذارادر عین دوست داشتنش، به مسکین و یتیم و اسیر انفاق
می کنند.

اسان: ۸

عترت

عائشة: مَا شَبَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ تَلَاثَةً
أَيَّامٍ مُتَوَالَّةً حَتَّى فَارَقَ الدُّنْيَا، وَلَوْ شَاءَ لَشَبَعَ، وَلَكِنَّهُ كَانَ
يُؤْثِرُ عَلَى نَفْسِهِ.

عايشه: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله، تا زمانی که از دنیا رفت،
هیچ‌گاه سه روز پی در پی، سیر نشد. اگر می خواست، می توانست
خود را سیر کند؛ ولی دیگران را بر خود ترجیح می داد.

تبیه الخواطر: ج ۱ ص ۱۷۲

آموزه ها

ایشار و فداکاری همواره جزء بهترین اعمال در هر جامعه بوده و در
دیدگاه تمامی انسان‌ها جایگاه ویژه‌ای دارد، روایات و احادیث زیادی
از معصومین علیهم السلام وارد شده که ارزش ایشار را در دید مردمان
نمایان ساخته از جمله حضرت علی (ع) فرمودند: ایشار و از خود
گذشتگی بالاترین درجه ایمان است.

مقصود از «ایشار» و «فداکاری» این است که انسان کاری را بدون

«چشم داشت» و انتظار عوض از فرد یا جامعه انجام دهد. در جامعه گاهی برخی از افراد چنان به سرنوشت دیگران احساس دلستگی و مسئولیت می‌کنند که گویی به تنها یی عهده‌دار کار همه هستند و همواره آخرین حد بخشش و نهایت از خود گذشتگی و ایشار نسبت به دیگران را نشان می‌دهند.

پیام فرهنگی

هر راننده‌ای در زمان تعیین مسیر ممکن است اشتباه کند. بدین منظور پیشنهاد می‌گردد برای رسیدن به مقصد مورد نظر، ابتدا مسیر را در ذهن خود تجسم کنید و در صورت لزوم، اطلاعات مورد نیاز مسیر حرکت خود را تهییه نمایید.

